

Άκογλου Ξενοφών

Περίληψη :

Πόντιος στρατιωτικός και συλλέκτης λαογραφικού υλικού. Γνωστός και με το καλλιτεχνικό ψευδώνυμο «Ξένος Ξενίτας», γεννήθηκε στη Σαμψούντα το 1895. Συνεργάστηκε με πολλά περιοδικά, ενώ υπήρξε και διευθυντής των *Χρονικών του Πόντου* καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσής τους. Έργο ζωής του ήταν τα *Λαογραφικά Κοτύωρων*, που τον καθιέρωσαν έναν από τους σημαντικότερους συγγραφείς του είδους για τον Πόντο. Πέθανε στην Αθήνα το 1961.

Άλλα Ονόματα

Ξένος Ξενίτας

Τόπος και Χρόνος Γέννησης

1895, Σαμψούντα

Τόπος και Χρόνος Θανάτου

Δεκέμβριος 1961, Αθήνα

Κύρια Ιδιότητα

Λόγιος

1. Από τα Κοτύωρα στην Εθνική Άμυνα

Ο Ξενοφών Άκογλου, του Κοσμά και της Αφροδίτης, το γένος Γρηγοριάδη, γνωστός και με το καλλιτεχνικό ψευδώνυμο «Ξένος Ξενίτας», γεννήθηκε στη [Σαμψούντα](#) (Αμισό) το 1895. Πέρασε τα παιδικά του χρόνια στα [Κοτύωρα](#) (Ordu),¹ όπου τελείωσε την αστική σχολή, και ύστερα φοίτησε στο γυμνάσιο της Αμισού. Το 1915 διέφυγε από την Τουρκία και πήγε στη Θεσσαλονίκη, όπου τον επόμενο χρόνο κατατάχθηκε εθελοντής στο στρατό της Εθνικής Άμυνας. Μετά το 1918 εκπαιδεύτηκε στη Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών, από την οποία αποφοίτησε με το βαθμό του ανθυπολοχαγού. Έλαβε κατόπιν μέρος στις επιχειρήσεις της [μικρασιατικής εκστρατείας](#). Μονιμοποιήθηκε και παρέμεινε στο στρατό μέχρι το 1935, οπότε αποστρατεύθηκε με το βαθμό του ταγματάρχη. Επαναστρατεύτηκε, ωστόσο, το 1940-1941 και από το αλβανικό μέτωπο έστειλε ανταποκρίσεις στα *Νεοελληνικά Γράμματα*, τις οποίες αναδημοσίευσε συμπληρωμένες το 1945 στην Αθήνα με τον τίτλο *Το θαύμα της Αλβανίας απ' τη σκοπιά της ΙΙΙ Μεραρχίας*.

2. Εργογραφία και συλλογή λαογραφικού υλικού

Ο Άκογλου δημοσίευσε μεγάλο αριθμό άρθρων σε διάφορα περιοδικά (*Αρχειόν Πόντου*, *Μικρασιατικά Χρονικά*, *Ποντιακή Εστία*, *Νεοελληνικά Γράμματα* και ιδιαίτερα στα *Χρονικά του Πόντου*,² των οποίων υπήρξε διευθυντής καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσής τους) και τέσσερα βιβλία, χρησιμοποιώντας συνήθως το ψευδώνυμο «Ξένος Ξενίτας». Εκτός από το *θαύμα της Αλβανίας απ' τη σκοπιά της ΙΙΙ Μεραρχίας* εξέδωσε ένα λογοτεχνικό έργο, τα *Διηγήματα ηθογραφικά, από τη ζωή της ταβέρνας και των ψαράδων* (Αθήνα 1939), και το θεατρικό *Ακρίτας*, γραμμένο στην [ποντιακή](#). Το έργο αυτό (ιστορικό δράμα σε πέντε πράξεις και μια εικόνα), για το οποίο ο Άκογλου πήρε έπαινο από τον Καλοκαιρινό διαγωνισμό το 1945, αφορά τη δράση των Πόντιων οπλαρχηγών και των αντάρτικων σωμάτων τους την περίοδο 1914-1923. Ο συγγραφέας στόχευε αρχικά στη σύνταξη μελέτης, αλλά ελλείψει των απαιτούμενων πηγών αναγκάστηκε να συνθέσει το δράμα αυτό, το οποίο, μάλλον λόγω βαρύτητας,³ δε φαίνεται να σημείωσε μεγάλη επιτυχία επί σκηνής.

Το σημαντικότερο όμως έργο του υπήρξε το δίτομο *Από τη ζωή του Πόντου, Λαογραφικά Κοτύωρων*. Καρπός μακράς και επίπονης⁴ διαδικασίας συλλογής λαογραφικού υλικού από Κοτυωρίτες διεσπαρμένους ανά την Ελλάδα (Αθήνα, Πειραιάς και προάστια, Θεσσαλονίκη, Κατερίνη, Κιλκίς), το βιβλίο χαρακτηρίστηκε ένα από τα πληρέστερα του είδους.⁵ Ο Άκογλου, εκτός του ότι δίνει μια ολοκληρωμένη και λεπτομερή περιγραφή της ζωής στα [Κοτύωρα](#) (κύκλος ζωής, κοινοτική και

Άκογλου Ξενοφών

οικονομική οργάνωση, έθιμα και δοξασίες) που πληροί τις προδιαγραφές της κλασικής λαογραφίας, καταβάλλει προσπάθεια να είναι αντικειμενικός, πράγμα εξαιρετικά σπάνιο σε τέτοιου είδους συλλογές. Τα Λαογραφικά Κοτυώρων δε συνθέτουν μία ειδυλλιακή εικόνα της ιδιαίτερης πατρίδας του: έστω και αποσπασματικά, αναφέρονται στις ενδοκοινοτικές συγκρούσεις, στις ταξικές διαφορές, στην περιορισμένη καλλιτεχνική κίνηση του τόπου. Με λίγα λόγια δίνουν, πολύ περισσότερο από τα αναλόγου περιεχομένου έργα άλλων συλλεκτών, την αίσθηση στον αναγνώστη ότι έχει να κάνει με μια πραγματική, ζωντανή κοινωνία και όχι με μια ουτοπική ανασύνθεση της χαμένης πατρίδας.

Ο Άκογλου πέθανε στην Αθήνα το Δεκέμβριο του 1961.

1. Ο Άκογλου, ο οποίος πουθενά στα βιβλία του δεν κάνει λόγο για τη Σαμμούντα, θεωρεί τον εαυτό του Κοτυωρίτη. Από τα *Λαογραφικά Κοτυώρων* προκύπτει εξάλλου ότι η οικογένειά του καταγόταν από τα Κοτύωρα.
2. Τα *Χρονικά του Πόντου*, μηνιαίο λαογραφικό περιοδικό του Συλλόγου «Αργοναύται Κομνηνοί», εκδίδονταν από το Σεπτέμβριο του 1943 μέχρι και το Φεβρουάριο του 1954. Κυκλοφόρησαν όμως μόνο 24 τεύχη, τα οποία τυπώθηκαν με κάποια καθυστέρηση. Έτσι, το τελευταίο φέρει την ημερομηνία «Ιούλιος-Αύγουστος 1946».
3. Βλ. παράθεμα «Κριτική του “Ακρίτα”».
4. Βλ. παράθεμα «Ο “τεκελέτας”».
5. Μεταξύ πολλών καλών κριτικών και αυτή του Γιάννη Κορδάτου στα «Νεοελληνικά Γράμματα» της 8ης Ιουλίου 1939.

Βιβλιογραφία :

	Άκογλου Ξ., <i>Από τη ζωή του Πόντου, Λαογραφικά Κοτυώρων, τόμ. Α</i> , Αθήνα 1939
	Άκογλου Ξ., <i>Από τη ζωή του Πόντου, Λαογραφικά Κοτυώρων, τόμ. Β</i> , Αθήνα 1964
	Άκογλου Ξ., <i>Το θαύμα της Αλβανίας απ' τη σκοπιά της III Μεραρχίας</i> , Αθήνα 1945
	Θεοδωρίδης Χ.Α., <i>Διακριθέντες του ξεριζωμένου ελληνισμού, τόμ. Α'</i> , Αθήνα 1975
	Λαμφίδης Ο., <i>Γύρω στο ποντιακό θέατρο. Υπόσταση και Ιστορία του (1922-1972)</i> , Αθήνα 1978
	"Ξενοφών Άκογλους (Νεκρολογία)", <i>Μικρασιατικά Χρονικά</i> , 10, 1963, 499-500

Παραθέματα

Κριτική του «Ακρίτα»

«...παρ' όλο που ο συγγραφέας ασχολήθηκε τόσο πολύ και με τη νεοελληνική και με την ποντιακή λογοτεχνία [...] το τυπωμένο του θεατρικό έργο δεν μπορεί να θεωρηθεί γνήσιο προϊόν θεατρικού είδους. Πάρα πολλές φορές ο συγγραφέας ξεχνά ότι στο θέατρο η δράση διαδραματίζεται πάνω στο σανίδι και δεν είναι αντικείμενο διηγήσεων. Ακόμα, ο συγγραφέας κάθε τόσο θέλει να ενημερώσει το θεατή πάνω στην εξέλιξη της εσωτερικής πολιτικής καταστάσεως της Ελλάδας στα χρόνια 1914-22. Έτσι βάζει τους ήρωές του να μετέχουν σε διαλόγους που θα μπορούσαν να είχαν θέση αλλού αλλά όχι σε θεατρικό έργο. Απόδειξη ότι το έργο αυτό δεν είναι θεατρικό είναι το γεγονός ότι κάθε φορά που ανεβάστηκε στη σκηνή και παίχτηκε, διασκευάστηκε, όπως ξέρω, αρκετά δραστικά από το σκηνοθέτη, για να μπορεί να σταθεί [...]».

Άκογλου Ξενοφών

Λαμψίδης, Ο., *Γύρω στο ποντιακό θέατρο, υπόσταση και ιστορία του, 1922-1972*, (Αθήνα 1978), σελ. 43, υποσημ. 2.

Ο «τεκελτέας»

«Αλησμόνητα θα μου μείνουν τα κυνηγητά που έκανα της μάνας μου με το μολύβι στο χέρι από δωμάτιο σε δωμάτιο του σπιτιού, για να συνεχίσω την... ανάκριση, που βαριότανε κάθε τόσο κ' ήθελε ν' αποφύγει. Και με μακροθυμία θα θυμάμαι τις ειρωνείες ευαρίθμων συμπατριωτών, που όταν με βλέπανε να κατεβαίνω στους συνοικισμούς του Πειραιά ούτε λίγο ούτε πολύ με λυπότανε για τη... ματαιοπονία μου και με είχανε χαρακτηρίσει και σχολαστικό και «τεκελτέαν», [ποντιακή λέξη που σημαίνει αργόσχολος, σχολαστικός, χαζός] κι' ακόμα κόβαν... ρόδα μυρωμένα για να μη μπλέξουν μαζί μου και πλήξουν με τις ερωτήσεις και τις έρευνές μου».

Άκογλου, Ξ., "Από τη ζωή του Πόντου", *Λαογραφικά Κοτυώρων*, τομ. Α' (Αθήνα 1939), σελ. 14.